

יהודי הדממה*

והנה מקרה אחר, סטודנט לרפואה אמר:
 „אצלנו ישנם אנטישמיים רבים אך אין
 קיימת אנטישמיות“. הוסיף חברו ואמר:
 „אך אל תדאגו, לעולם לא יכפפו את
 קומתנו, ככל שיתאמצו כן נרים ראש...“

* * *

ושוב בלילי שמחת תורה, מספר מחבר
 הספר, טייל בקרב ההמון בחברת אורח
 מתוך לארץ, „אנטי דתי מאוד, קר יבש, לא
 רגשני, לא לאומני, בקיצור — איש מודרני,
 שמאלי, בעל רוח מדעית“. בשמעו את
 הצעירים החוזרים ללא הרף על אותו
 פזמון: „הבה נלך כולנו יחד. כולנו יחד,
 לקבל את פני העם היהודי“ פרץ לפתע
 בבכי. למחרת הופיע בבית הכנסת לתפילה.
 „אל תעלה על דעתך כי נעשיתי דתי“, אמר,
 „לא זאת. אך אותו נוער עשה אותי —
 פשוט מאד — ליהודי“.

* * *

והנה מספר בעל הספר על תקרית ש־
 התרחשה בשנות החמישים, בימי סטאלין,
 בקוואסיא, העיר השנייה בגדלה בגרוזיה.
 בהתאם לקו הרשמי של מוסקבה החליטו
 השלטונות המקומיים להרוס את אחד מ־
 שלושת בתי הכנסת ולבנות תחתיו מועדון
 של הקומסומוול. „הקהילה היהודית המדוכ־
 דכת, המונה כעשרים אלף איש, נחלצה
 להעביר את רוע הגזירה והכריזה כי היא
 נכונה להמציא את הסכום הדרוש כדי לבנות
 על מגרש אחר בנין גדול וחדיש יותר,
 ובלבד שיניחו לה את בית הכנסת. בקשתם
 הושבה ריקם. ביום בהיר אחד הופיעו
 במקום דחפורים של העירייה. היהודים
 הוזהרו כנראה בעוד מועד, כי תוך דקות
 ספורות התאספו במקום מאות גברים נשים
 וילדים ושכבו על הקרקע כמתרס מול
 הדחפורים ומנעו מהם להתקרב. בית הכנסת
 ניצל.

* * *

אתה ממשיך לקרוא בספר תוך נשימה

שעה שהתייחדתי עם „יהודי הדממה“
 לאליעזר ויזל, חייתי את הטראגדיה היהודית
 העמוקה שהיא מנת חלקם של אחים ברוסיא
 הסובייטית זה כמעט יובל שנים. אכן, ב־”ים“
 הרשמים אשר לפנינו, — של אדם בעל
 עין חדה וחזרת וכושר ביטוי עז, —
 אפשר לדלות פנינים ופניני פנינים, המגלים
 פרשיות מחיי היהודים „התם“ שלא נודעו
 עד כה. נסתפק באחדים מהם:

„— מה איכפת לכם, בצרפת, ב־
 אמריקה או בישראל — שבתעודת הזהות
 שלי מצוינת המלה יהודי. אני מצפצף על
 כך בכל לב. וגם אנשים צעירים אלה
 מגיבים כמוני. זה כבר אין אנו מתביישים
 במוצאנו“. דברים אלה אמר למחבר הספר
 קומוניסט אדוק, מושבע, דור שני, קפיטן
 שלחם בשרות הצבא האדום על ברלין
 וזכה לעיטורים רבים עם כיבושה. והנה
 הקפיטן הזה המשיך לספר: „לפני שנתיים
 בליל שמחת תורה, רצייתי לראות את אחי
 לצרה, לא אמרתי מלה לאיש, לא לאשתי
 — שאיננה יהודית — לא לבני. למה
 להעמיס עליי בטרם עת בעיות כאלה? הוא
 היה בן שש עשרה והחלטתי כי בבוא היום
 יתמודד עמהם לבדו; יבחר כרצונו. כבן
 לנשואי תערובת הוא יכול לבחור בין
 בלאומיות שלי בין הלאומיות של אמו. לא
 גיסיתי להשפיע עליו. בשנה שעברה באתי
 שנית. הצעירים רקדו: היה תענוג לראותם
 כמו הערב. קרבתי לקבוצת רוקדי הורה
 וברכי פקו: ניצבתי פנים אל פנים עם
 בני. הוא הודה לפני כי בא לכאן בפעם
 השלישית, הוא הקדים אותי ולא העז לספר
 לי על כך.“

„רוצה אתה לראותו?“ שאל הקפיטן את
 הסופר בקול רך, ידידותי. „מאוד“ ענה לו
 המחבר. „הוא כאן באיזה מקום“ אמר, וידו
 הצביעה על ההמון הסוער, כאומר: הבט
 בהם היטב, כולם בני שלי...“

* * *

* רשמי מסע בברית-המועצות לאליעזר ויזל, הוצאת „עם עובד“, תל-אביב, תשכ״ז,
 תורגם מצרפתית בידי חיים גורי.

מלאכתך, אומר הקצין, בהצביעו על התינוק אשר בזרועות אמו. הטקס קצר וחרישי. "כמה?" שואל האב. המוהל מסרב לקבל תשלום. הקולונל מתעקש ותוחב לידו 25 רובל ושני בקבוקי ודקה. אחר, קשור עינים, מובל המוהל הנדהם לביתו.

* * *

אסיים בדברי תורה, שהמחבר מביא בשם יהודי אחר בר אוריין, שפגש אותו לפני צאתו את מוסקבה. היהודי ביקש להמחיש לפניו את השינויים שחלו מאז הדסטאליניזם וציה, והוא ציטט לו פירוש המיוחס לרבי מנחם מגדל מקוצק לפסוק בתורה: "וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל...". נשאלת השאלה: הן בחייו עינה פרעה את בני ישראל, אם כן מדוע הם גאנחים אחר מותו? והרבי משיב: בימי שלטונו של פרעה לא היתה להיהודים גם הזכות להיאנח... המחבר מסיים אחר הפרקים בספר במילים אלה: "שבתי מברית המועצות מלא עידוד ותוגה כאחת, אך הדבר המיסרני ביותר אינם יהודי הדממה אשר פגשתי שם אלא דממת היהודים שבקרוב אני חי כיום..."

ב. בר-תקווה

עצורה וממקרה אחד ומשנהו אתה יותר ויותר "מתחשמל" שכן כל פרט ופרט מוזעזע אונך עד עומק גפשו.

הנה סיפור על מוהל בברית המועצות אשר "עוסק במסתרים, מקריב גוף וגפש לבל יהיו ילדי ישראל ערלים, מחוץ לבריתו של אברהם אבינו". והנה בוקר אחד דופקים על דלת ביתו של אותו המוהל. אשתו פותחת את הדלת ולפניה ניצב קולונל: "החבר פלוגי גר כאן?" האשה הנפחדת משיבה: "כן". האיש מבקש לראותו. "האתה הוא המוהל?" הלה מנסה להכחיש. "אתה מבובו את זמנך, אני יודע הכל" אומר הקצין. "אתה במקש להילוות אלי". האשה פורצת בבכי ותוך כדי כך אורזת כמה חפצים אישיים במזודה. "באלה לא יהיה לך צורך", אומר הקולונל. "רק את הכלים קח אתך, מובן?" השנים עולים על מכונית צבאית. דקצין אוחז בהגה בטרם ינועו קושר הקצין את עיני הנוסע. כשנאצרה המכונית מסייע הקצין למוהל לרדת ומוליכו לדירה ורק שם הוא מסיר את מטפחת מעל עיניו. הם נמצאים בחדר שוילונותיו מוגפים. שור כבת בו אשה ולידה עריסה. "עשה